

**МІНІСТЕРСТВО ЮСТИЦІЇ
УКРАЇНИ**

Мін'юст

вул. Архітектора Городецького, 13,
м. Київ, 01001

тел.: (044) 364-23-93,

факс: (044) 271-17-83

E-mail: callcentre@minjust.gov.ua,

themis@minjust.gov.ua,

Web: <http://www.minjust.gov.ua>,

код згідно з ЄДРПОУ 00015622

Валентині Головань

foi+request-100697-

@ukrda.com.ua

Шановна пані Головань!

Міністерство юстиції України розглянуло Ваш запит на отримання публічної інформації від 17.02.2022, зареєстрований у Мін'юсті 18.02.2022 за № ПІ-Г-947, щодо вжитих Мін'юстом заходів з реалізації програми Уряду стосовно забезпечення функціонування прозорих механізмів попередження і протидії катуванню, а також жорсткому поводженню в місцях позбавлення волі, та в межах компетенції повідомляється про таке.

Відповідно до статті 4, частини першої та другої статті 16 Закону України «Про Державну кримінально-виконавчу службу України» діяльність Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України) проводиться на основі дотримання прав і свобод людини та громадянина. Персонал ДКВС України зобов'язаний поважати гідність людини, виявляти до неї гуманне ставлення. Непередбачене законодавством обмеження прав свобод людини та громадянина неприпустиме і тягне за собою відповідальність згідно із законом.

Персонал ДКВС України зобов'язаний неухильно виконувати закони України, додержуватися норм професійної етики, гуманно ставитися до засуджених і осіб, узятих під варту.

Жорстокі, нелюдські або такі, що принижують людську гідність, дії є несумісними зі службою і роботою в органах, установах виконання покарань та слідчих ізоляторах.

Особи рядового і начальницького складу та працівники ДКВС України, які виявили жорстоке ставлення до засуджених і осіб, узятих під варту, або вчинили дії, що принижують їхню людську гідність, притягуються до відповідальності згідно із законом.

Разом з тим інформуємо, що розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.10.2021 № 1344-р схвалено Стратегію протидії катуванням у системі кримінальної юстиції (далі – Стратегія) та затверджено План заходів з її реалізації.

Ця Стратегія визначає напрями розвитку національної системи протидії катуванням, вчиненим працівниками правоохоронних органів.

СЕД АСКОД

Міністерство юстиції України

№ 24884/ПІ-Г-947/27 від 13.03.2022

Підписувач Висоцька Олена Володимирівна

Сертифікат 3ED5083160DBC59B04000000B40F060028091600

Дійсний з 20.07.2021 12:24:23 по 20.07.2022 12:24:23

Положення цієї Стратегії ґрунтуються на положеннях законодавства України, практиці Європейського суду, рішеннях, резолюціях Комітету міністрів Ради Європи.

Завданням 8 Плану заходів з реалізації Стратегії протидії катуванням у системі кримінальної юстиції передбачено уніфікацію стандартів фіксації тілесних ушкоджень, завданих працівниками правоохоронних органів.

Так, відповідно до заходу 1 завдання 8 зазначеного Плану Офісу Генерального прокурора (за згодою) спільно з Державним бюро розслідувань (за згодою), Міністерством внутрішніх справ України, Національною поліцією України, Мін'юстом та Міністерством охорони здоров'я України необхідно розробити та погодити єдині форми фіксації тілесних ушкоджень.

У разі надходження від Міністерства внутрішніх справ України проєкту наказу, що стосується встановлення єдиних форм фіксації тілесних ушкоджень, Мін'юст в межах компетенції візьме участь у його опрацюванні в установленому порядку.

Водночас слід зазначити, що на сьогодні згідно з пунктом 4 глави 1 розділу II Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі, затвердженого наказом Мін'юсту, Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572, зареєстрованого в Мін'юсті 20.08.2014 за № 990/25767, про факт виявлення тілесних ушкоджень у засудженого медичний працівник негайно з моменту виявлення таких ушкоджень телефоном, електронною поштою та письмовим повідомленням інформує прокурора та адміністрацію установи виконання покарань, а у випадках, коли засуджений повідомляє, що тілесні ушкодження заподіяно особами рядового та/або начальницького складу ДКВС України, також – Державне бюро розслідувань. Інформація про факт виявлення тілесних ушкоджень вноситься завідувачем медичної частини або черговим медичним працівником до журналу обліку фактів виявлення тілесних ушкоджень у засуджених, форма якого наведена в додатку 3 до цього Порядку, що зберігається у відповідному закладі охорони здоров'я ДКВС.

Аналогічна норма передбачена абзацом сьомим пункту 9 глави 2 розділу II Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України, затверджених наказом Мін'юсту від 14.06.2019 № 1769/5, зареєстрованих в Мін'юсті 18.06.2019 за № 633/33604.

Також звертаємо увагу, що на розгляді Верховної Ради України знаходиться проєкт Закону «Про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» (реєстр. № 5884 від 02.09.2021), який підготовлено Мін'юстом.

Проєкт Закону «Про створення подвійної системи регулярних пенітенціарних інспекцій» (далі – проєкт Закону) розроблено з метою створення системи регулярних внутрішніх (адміністративних) і зовнішніх пенітенціарних інспекцій для забезпечення контролю за додержанням прав і свобод людини і громадянина, які перебувають у місцях несвободи, пунктах

тимчасового розміщення біженців, реалізацією законних прав та інтересів персоналу цих місць.

Відповідно до частин першої-другої статті 5 проекту Закону за результатами внутрішніх (адміністративних) та зовнішніх пенітенціарних інспекцій уповноважений підрозділ (уповноважена особа) суб'єктів внутрішніх (адміністративних інспекцій), передбачених статтею 6 цього Закону, та суб'єкт зовнішніх пенітенціарних інспекцій, зазначений у частині другій статті 20 цього Закону, складає звіт, який містить детальний аналіз проведеної роботи, а також висновки та рекомендації, спрямовані на покращення стану забезпечення прав і свобод людини і громадянина.

Звіт впродовж п'яти робочих днів з дати його складання надсилається до адміністрації місць несвободи, пунктів тимчасового розміщення біженців та є обов'язковим до виконання. Звіт суб'єкта зовнішніх пенітенціарних інспекцій, зазначеного в частині другій статті 20 цього Закону, також надсилається до відповідного уповноваженого суб'єкта, визначеного в статті 6 цього Закону.

Результати внутрішніх (адміністративних) пенітенціарних інспекцій оприлюднюються на офіційному веб-сайті уповноваженого суб'єкта, зазначеного в статті 6 цього Закону, з одночасним зазначенням того, наскільки надані рекомендації були виконані.

Звіт за результатами зовнішніх пенітенціарних інспекцій має бути публічним та оприлюднюється на офіційному веб-сайті уповноваженого суб'єкта, зазначеного в статті 20 цього Закону.

Згідно з частинами сьомою-дев'ятою статті 5 проекту Закону керівники місць несвободи, пунктів тимчасового розміщення біженців несуть відповідальність за невиконання законних вимог суб'єктів внутрішніх (адміністративних) та зовнішніх пенітенціарних інспекцій.

Персонал місць несвободи, пунктів тимчасового розміщення біженців у межах повноважень, наданих цим Законом та іншими законодавчими актами, приймає рішення і несе за свої протиправні дії або бездіяльність дисциплінарну чи кримінальну відповідальність, у тому числі за невиконання або неналежне виконання обов'язків, передбачених цим Законом та іншими нормативно-правовими актами, порушення прав осіб, які перебувають у місцях несвободи, пунктах тимчасового розміщення біженців.

У разі виявлення фактів приховування катування або інших видів неналежного поводження персоналом місць несвободи, пунктів тимчасового розміщення біженців керівник відповідного органу чи установи протягом доби з моменту отримання відомостей про такі факти зобов'язаний організувати проведення службового розслідування відповідно до законодавства.

На виконання пункту 793 Плану пріоритетних дій Уряду на 2021 рік, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 24.03.2021 № 276, Мін'юстом розроблено проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо заходів, спрямованих на поновлення прав засуджених осіб та осіб, взятих під варту, у зв'язку з неналежними умовами

тримання» (далі – проект Закону), який 11.06.2021 було одержано Верховною Радою України і присвоєно № 5652.

З повним текстом проекту Закону можна ознайомитись на офіційному вебсайті Верховної Ради України за посиланням http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72203.

Крім того, одним з основних завдань Управління пенітенціарних інспекцій Мін'юсту (далі – Управління) є здійснення внутрішнього контролю за ефективністю діяльності органів та установ ДКВС України та дотриманням ними вимог законодавства під час виконання і відбування кримінальних покарань, а також тримання в слідчих ізоляторах, шляхом проведення відповідних інспектувань, під час яких особлива увага звертається на забезпечення належних умов тримання та поведження з засудженими і ув'язненими.

Варто зазначити, що інспектування органів і установ ДКВС України здійснюються відповідно до Методики та стандартів інспектування ефективності діяльності установ виконання покарань, слідчих ізоляторів, закладів охорони здоров'я та державних підприємств ДКВС України, затверджених наказом Мін'юсту від 28.10.2020 № 3770/5, та які визначають механізм реалізації безпосереднього контролю за діяльністю виправних колоній та слідчих ізоляторів ДКВС України, закладів охорони здоров'я та державних підприємств ДКВС України шляхом оцінки ефективності їх управління та виконання покладених на них функцій.

Так, протягом 2021 року та з початку 2022 року проведено 22 інспектування пенітенціарних установ. Під час вказаних інспектувань виявлено ряд порушень вимог національного законодавства та недотримання рекомендацій, закріплених міжнародними стандартами, нормативно-правових актів щодо порядку та умов тримання осіб, взятих під варту, і відбування покарання засудженими.

Звернень від засуджених чи осіб, взятих під варту, щодо застосування до них тортур чи жорстокого поведження під час інспектувань не надходило.

Водночас, під час інспектувань окремих установ виявлялися факти, що можуть свідчити про порушення вимог статті 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

За результатами інспектувань підготовлено відповідні звіти, із зазначенням виявлених порушень та недоліків, а також пропозицій щодо їх усунення, які доповідались профільному заступнику Мін'юсту та направлялися до міжрегіонального управління з питань виконання кримінальних покарань Міністерства юстиції (далі – міжрегіональне управління), якому підпорядкована проінспектована установа, Департаменту з питань виконання кримінальних покарань, державним установам «Центр охорони здоров'я ДКВС України» та «Генеральна дирекція ДКВС України» для вжиття в межах компетенції відповідних заходів реагування, контролю щодо усунення виявлених порушень та недопущення їх у подальшій діяльності, а також

проведення службових розслідувань за фактами виявлених порушень вимог законодавства.

Разом з цим, на основі звіту вказаними вище компетентними органами відповідно до компетенції та установою розробляється і надсилається до Управління детальний план заходів щодо усунення виявлених порушень з метою приведення умов поводження та тримання ув'язнених і засуджених, умов праці працівників пенітенціарних установ відповідно до вимог Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, практики Європейського суду з прав людини та рекомендацій Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню та інших міжнародних стандартів у пенітенціарній сфері.

За результатами вжитих заходів інформується Управління шляхом надсилання відповідної інформації у вигляді листів, довідок, актів, висновків службових розслідувань, наказів про притягнення до дисциплінарної відповідальності тощо. Також Управлінням здійснюється аналіз та забезпечується контроль за станом усунення виявлених порушень та недоліків у проінспектованих установах, у тому числі шляхом проведення контрольних інспектувань, під час яких здійснюється оцінювання їх діяльності щодо усунення виявлених порушень.

За результатами інспектувань та службових розслідувань, здійснених як працівниками Управління, так і Департаментом з питань виконання кримінальних покарань (далі – Департамент) та міжрегіональними управліннями, а також адміністраціями установ виконання покарань і слідчих ізоляторів, винні посадові особи були притягнуті до дисциплінарної відповідальності.

Разом з тим, Департаментом у межах компетенції здійснюються системні заходи щодо недопущення катувань та/або жорстокого і такого, що принижує гідність поводження в установах ДКВС України, зокрема, моніторинг дотримання прав засуджених та осіб, узятих під варту, заходи щодо усунення порушень у сфері дотримання прав засуджених та осіб, узятих під варту, моніторинг та контроль за забезпеченням прав засуджених та осіб, узятих під варту, на охорону здоров'я, виконання в межах повноважень рішень Європейського суду з прав людини тощо.

Налагоджена співпраця з Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини функцій щодо реалізації національного превентивного механізму в частині забезпечення безперешкодного доступу до установ виконання покарань та слідчих ізоляторів відповідно до статті 24 Кримінально-виконавчого кодексу України.

Забезпечено реалізацію вимог кримінально-виконавчого законодавства України та зобов'язань за міжнародними договорами України для безперешкодного доступу делегацій міжнародних організацій до установ виконання покарань та слідчих ізоляторів ДКВС України. Внесено зміни до Закону України «Про попереднє ув'язнення» в частині надання адміністрацією

місць попереднього ув'язнення представникам Міжнародного Комітету Червоного Хреста побачення із особами, взятими під варту, безперешкодно, без обмеження кількості таких побачень та їх тривалості, у випадках та відповідно до умов Женевських конвенцій 1949 року про захист жертв війни з повідомленням слідчого або суду, які здійснюють кримінальне провадження, у вільний від виконання слідчих дій та судових засідань час.

Департаментом, установами та органами виконання покарань у межах компетенції виконуються заходи, передбачені на виконання Указу Президента України від 24.03.2021 № 119/2021 «Про Національну стратегію у сфері прав людини», розпорядження Кабінету Міністрів України від 28.10.2021 № 1344-р «Про схвалення Стратегії протидії катуванням у системі кримінальної юстиції та затвердження плану заходів з її реалізації». Системні заходи у цій сфері також передбачені проєктом Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та планом заходів на 2022-2024 роки щодо її реалізації <https://kvs.gov.ua/new/note/10338/>.

Відповідно до навчальної програми зі службової підготовки осіб рядового і начальницького складу ДКВС України, затвердженої наказом Мін'юсту «Про організацію службової підготовки на 2020-2021 навчальний рік» від 28.08.2020 № 2594/к, протягом навчального року на заняттях зі службової підготовки (в межах затвердженого розкладу занять зі службової підготовки), в органах і установах ДКВС України розглядаються питання щодо забезпечення підвищення обізнаності персоналу органів і установ ДКВС України щодо сфери захисту прав людини, зокрема особлива увага приділяється:

основним аспектам діяльності ООН, міжнародно-правовим актам ООН з питань дотримання прав людини, міжнародно-правовим актам ООН з питань дотримання прав та поведження із засудженими (ув'язненими);

основним аспектам виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини;

основним положенням міжнародних актів щодо захисту прав соціально-вразливих категорій засуджених;

основним аспектам діяльності Ради Європи та її нормативно-правовим актам щодо дотримання прав людини та поведження із засудженими (ув'язненими) <https://kvs.gov.ua/new/note/9545/>.

В рамках запровадженої системи рейтингування (оцінки ефективності) установ виконання покарань та слідчих ізоляторів «Дотримання прав людини» визначено одним із розділів, за якими відстежується прогрес установ виконання покарань <https://kvs.gov.ua/>.

З огляду на характер скарг та порушень, констатованих остаточними рішеннями Європейського суду з прав людини вжиті наступні заходи.

В 2021 році для 486 засуджених реалізовано проєкт «Індивідуальний простір для засуджених», зокрема в гуртожитках проведено ремонтні роботи, облаштовано окремі санвузли, душові кабінки, а між ліжками встановлено перегородки для створення індивідуального простору <https://kvs.gov.ua/new/note/9303/>.

Постановою Кабінету Міністрів України від 22.04.2020 № 305 затверджено Порядок проведення експериментального проєкту щодо надання платної послуги з надання поліпшених умов та харчування особам, взятим під варту. На даний час реалізація зазначеного проєкту відбувається в 29 слідчих ізоляторах та установах виконання покарань <https://kvs.gov.ua/new/note/11674/>.

Спрощено вимоги до санітарно-гігієнічних та протиепідемічних правил: засудженим чоловікам дозволяється носити коротку бороду та вуса за умови, що вони відповідають вимогам гігієни, а також мати охайну зачіску з довжиною волосся не більше 5 сантиметрів <https://kvs.gov.ua/new/note/11156/>.

Постановою Кабінету Міністрів України від 11.08.2021 № 828 затверджено Порядок проведення експериментального проєкту щодо надання особам, взятим під варту, в слідчих ізоляторах платної послуги з доступу до Інтернету та телефонного зв'язку за допомогою IP-телефонії (<https://kvs.gov.ua/about-service/reform/>).

Фіксація взаємодії між персоналом та засудженими та особами, взятими під варту, забезпечується 1133 портативним відеореєстраторами (179 з яких придбано у 2021 році) і 12149 відеокамерами, що підключені до 746 відеореєстраторів.

Використання камер відеоспостереження та відеореєстраторів сприяє дотриманню законності та стану правопорядку в установах ДКВС України.

У слідчих ізоляторах захисникам, адвокатам або іншим фахівцям у галузі права, які за законом мають право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи, дозволено проносити необхідні їм для здійснення повноважень, визначених законодавством, портативні комп'ютери та портативні пристрої для друку.

З метою забезпечення та розширення можливостей для юридичного захисту відповідно до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення затриманому, підозрюваному, обвинуваченому, засудженому права на отримання правової допомоги» від 14.07.2021 затриманому, підозрюваному, обвинуваченому, засудженому забезпечено право на необмежену часом кількість зустрічей з адвокатом, захисником, його представником у робочі, вихідні, святкові та неробочі дні з 08:00 до 20:00 без спеціального дозволу на вимогу зазначених осіб. Засудженим, які поміщені в карцер, або перебувають у закладах охорони здоров'я на лікуванні, забезпечено реалізацію права на отримання правової допомоги та конфіденційних консультацій з адвокатом <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1259-21#n2>.

Засудженим забезпечено доступ до безоплатної вторинної правової допомоги, яка включає такі види правових послуг, як здійснення представництва їх інтересів в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами, складання документів процесуального характеру <https://kvs.gov.ua/new/note/10213/>.

Також, з метою покращення якості харчування в установах виконання покарань реалізовано проєкт «Підвищення якості харчування в установах виконання покарань та слідчих ізоляторах».

Для засуджених та ув'язнених розширено та вдосконалено меню, оновлено технологічні картки, що використовуються в процесі приготування страв <https://kvs.gov.ua/new/note/9303/>.

Розширено перелік харчових продуктів, предметів першої необхідності, інших речей та предметів, які особи, взяті під варту, та засуджені можуть отримувати в посилках (передачах) та бандеролях, купувати в крамницях слідчих ізоляторів, установах виконання покарань та зберігати при собі: харчові продукти фабричного (заводського) виготовлення не в скляній або металевій тарі з діючим терміном реалізації, які можуть зберігатися за кімнатної температури, крупи, макаронні вироби, крем-суп, пюре, паста, мюслі, пластівці, цукор та кава - до 1 кг кожного найменування, свіжі фрукти та овочі, а також чай та тютюнові вироби фабричного розфасування <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0936-20#n14>.

У слідчих ізоляторах особам, взятим під варту, та засудженим, які тримаються в камерах, дозволено користуватися холодильниками з загальним об'ємом до 280 літрів, а в установах виконання покарань – мультиварками.

Розширено можливості для ефективного застосування ресурсів Інтернет та електронних сервісів.

Департамент заохочує конструктивну участь громадськості щодо запобігання порушень прав засуджених та осіб, взятих під варту, та реагування на виявлені факти порушень. Для координації цього напрямку у Департаменті створено Управління дотримання прав засуджених та осіб, узятих під варту.

Разом з тим, дії медичних працівників закладів охорони здоров'я державної установи «Центр охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України» (далі – ЦОЗ ДКВС України) щодо виявлення та попередження фактів тортур у засуджених та ув'язнених регламентуються наказом Мін'юсту та Міністерства охорони здоров'я України від 15.08.2014 № 1348/5/572 «Про затвердження Порядку організації надання медичної допомоги засудженим до позбавлення волі», зареєстрованим в Мін'юсті 20.08.2014 за № 990/25767 із змінами та наказом Мін'юсту та Міністерства охорони здоров'я України від 10.02.2012 № 239/5/104 «Про затвердження Порядку взаємодії закладів охорони здоров'я Державної кримінально-виконавчої служби України із закладами охорони здоров'я з питань надання медичної допомоги особам, узятим під варту» зареєстрованим в Мін'юсті 10.02.2012 за № 212/20525 із змінами, а також наказом ЦОЗ ДКВС України від 29.10.2021 № 318-ОД «Про затвердження карти первинної фіксації зовнішніх ушкоджень та інструкції щодо її заповнення» із змінами.

В посадові інструкції усіх медичних працівників, які працюють у закладах охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України, внесені пункти, які передбачають порядок виявлення та фіксації тілесних ушкоджень у засуджених та ув'язнених.

Починаючи з 01.01.2022 вимога щодо проведення фото фіксації випадків травмування засуджених (ув'язнених) виконується в усіх закладах охорони здоров'я ЦОЗ ДКВС України. Виконання цієї норми стало можливим завдяки придбання необхідних технічних засобів для фото фіксації та забезпечення ними усіх закладів охорони здоров'я.

Крім того, інструкція щодо заповнення «Карти первинної фіксації зовнішніх ушкоджень», затверджена наказом ЦОЗ ДКВС України від 29.10.2021 № 318-ОД «Про затвердження карти первинної фіксації зовнішніх ушкоджень та інструкції щодо її заповнення», передбачає отримання ЦОЗ ДКВС України від підпорядкованих закладів охорони здоров'я, протягом доби з моменту виявлення, інформації про кожен випадок тілесних ушкоджень, що дасть змогу забезпечити контроль за діяльністю цих закладів в частині виявлення та попередження тілесних ушкоджень у засуджених та ув'язнених.

Також ЦОЗ ДКВС України вживаються заходи із навчання медичного персоналу з питань виявлення та попередження катувань та негуманного ставлення до засуджених та ув'язнених. До проведення навчальних занять за цією тематикою також залучаються представники прокуратури та неурядових організацій.

Крім того, з метою попередження проявів катувань та негуманного ставлення до ув'язнених та засуджених ЦОЗ ДКВС України доводить рішення Європейського суду з прав людини із зазначеного питання до відома керівників закладів охорони здоров'я та медичних працівників цих закладів.

Заступник Міністра

Олена ВИСОЦЬКА